

Evaluatie van de participatie

Een panelgesprek tussen Belgische politici.

---

onder leiding van Jan CEULEERS,

Docent aan de Vrije Universiteit te Brussel.
Redactiesecretaris bij de Belgische Radio en Televisie.

★

J. CEULEERS. — Dames en heren, nu gaan we de academische inzichten toetsen aan de praktijk. En daarvoor hebben we een beroep gedaan op vier mensen met ervaring omdat zij zelf in de politieke praktijk van alledag staan.

Hugo Schiltz is een tijd lang, van 1973 tot 1979, samen met anderen of alleen, voorzitter geweest van de Volksunie. Behoudens de dossierkennis die hij in die functie heeft opgedaan, heeft hij zich ook altijd intens bezig gehouden met het denken over het reilen en zeilen van de partij en daar ook nogal wat over gepubliceerd.

Frank Swaelen is van 1966 tot 1976 nationaal secretaris van de Christelijke Volkspartij- Parti Social Chrétien geweest. Frank Swaelen is dus ook practicus, hij is bovendien volksvertegenwoordiger voor de Christelijke Volkspartij, en oefent op lager echelon ook beleidsverantwoordelijkheden uit. Maar in de functie van secretaris van zijn partij heeft hij een kijk van binnenuit op wat de partij doet en hoe de besluitvorming intern in de partij tot stand komt.

Frans Grootjans, voorzitter van de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang van 1973 tot 1977, wordt in zijn partij aangezien, en met reden, als denker over, niet alleen de handel en de wandel van de partij, maar ook over het programma dat zo een partij daarbij moet voeren. Hij kan met kennis van zaken als politicus en als partijvoorzitter en als man die over deze zaken nadenkt met gezag praten over het probleem dat ons vandaag bezig houdt.

En dan tenslotte Luc Van den Bossche die wel wat inspiratie zal meegekregen hebben van zijn partijvoorzitter, Karel Van Miert (als partijvoorzitter weerhouden op de regeringsonderhandelingen) maar die ook in zijn functie van voormalig voorzitter van de Jong-Socialisten, die

nogal de roep hebben kritisch te staan tegenover al wat de grote partij doet, en op het niveau van het gemeentelijk beleid praktische ervaring heeft opgedaan over het onderwerp, temeer omdat hij tevens lid van het nationaal partijbureau van de Socialistische Partij is.

Het begrip participatie.

J. CEULEERS. — Wilfried Dewachter heeft het begrip participatie in zijn werktekst bepaald als het politiek stelsel waarin de politieke partijen een overwegend impact hebben op de politieke besluitvorming. U weet dat er vanmorgen nogal wat gekibbeld werd over de vraag of participatie een soort van alleenheerschappij of almacht van die politieke partijen is, ofwel of we die moeten relativiseren. Dewachter heeft als uitgangspunt genomen : overwegend impact op de politieke besluitvorming. Wel, ik vraag aan deze vier heren of zij daar kunnen mee instemmen, of zij daar bedenkingen bij hebben en of zij deze definitie willen relativiseren. Zo kunnen we met een zuivere lei vertrekken en straks ijdele discussies vermijden over dat begrip participatie.

H. SCHILTZ. — Ja, ik kan in principe met deze definitie akkoord gaan, maar ze lijkt mij een klein beetje « angeliek », losgemaakt van de concrete werkelijkheid. Van puur politologisch standpunt uit, lijkt mij dit een definitie die als werkbasis aanvaardbaar is. Wanneer men wil discussiëren in het kader van de concrete Belgische situatie zou ik zeggen : pas op, zij is onvolledig. Ze is onvolledig in de zin dat er in België een speciaal aspect bijkomt. Participatie is, naast het overwicht van de partijen in de besluitvorming, bovendien het systeem waarin bepaalde partijen het monopolie van de politieke macht trachten te behouden (en dan bedoel ik niet één partij maar bepaalde partijen) en het op de markt komen van andere partijen trachten te verhinderen. Dat lijkt mij voor de Belgische situatie een nuancering van het begrip participatie die niet denkbeeldig en niet overbodig is.

F. SWAELEN. — Ik ga akkoord met de definitie. Ik denk dat ze de meest genuanceerde is die hier vandaag is geformuleerd. Wat mij een beetje stoort is dat men het axioma van het bestaan van de participatie algemeen schijnt te aanvaarden. Alhoewel ik daar voor een groot stuk mee akkoord kan gaan, zou ik toch even willen relativiseren.

Het relatief belang van partijen en belangengroepen of drukkingsgroepen wil ik op mijn beurt onderschrijven. Ik denk dat, natuurlijk niet op

het hele veld, maar wel voor bepaalde problemen, het belang van partijen sterk moet onderdoen voor het belang of de reële macht van belangengroepen. En in dat opzicht is het bestaan van de participatie wel enigszins te relativieren. De vrijdagstakingen tijdens de regering Tindemans III bijvoorbeeld, hebben eigenlijk de onmacht van de politiek op dat ogenblik bewezen omdat er op regeringsvlak, in de partijen en in de politieke top geen enkele twijfel bestond : de belangengroepen hebben op dat ogenblik eigenlijk de macht overgenomen en de regering ten val gebracht.

Wanneer men het daarenboven schijnt te hebben over de partijen als monolithische, als vaststaande gegevens, dan zou ik dat vanuit de praktijk toch erg willen relativieren. Een participatie in haar volmaakte vorm zou veronderstellen dat er een partij bestaat die als partij met een mechanisme van besluitvorming de macht, of een overwegend element van de macht zou uitoefenen. Welnu, dat is niet juist. Ik zou veeleer willen wijzen op de onmiskenbare consensus-politiek die gevoerd wordt in de nationale schoolpactcommissie. Eigenlijk leeft dat wereldje van de schoolpactpacificatie een autonoom bestaan, in grote mate los van de partijen. Er bestaat inderdaad een elite die zich daarmee bezig houdt, die weliswaar gemandateerd is, maar eigenlijk niet de uitdrukking is van wat er in die partijen leeft. Een ander voorbeeld is wat men destijds smalend genoemd heeft : de junta van de voorzitters. Ik geloof dat een zeer beperkte elite, in de meeste gevallen de partijvoorzitters, een bepaalde verantwoordelijkheid nemen en de participatie concretiseren, zonder eigenlijk een fundamentele binding met de partij te hebben. In verscheidene partijen zijn daaruit kortsluitingen voortgekomen. Dat zijn twee relativeringen die ik zou willen aanbrengen aan het zomaar aanvaarden dat er een absolute participatie zou bestaan. Er bestaat een genuanceerde participatie. Die is voor een groot stuk een beschuldiging van de democratische besluitvorming in de partij. Die beschuldiging beantwoordt aan een realiteit, in alle partijen.

J. CEULEERS. — U versmalt eigenlijk de basis van de participatie : van de partij naar de partijvoorzitters toe.

F. SWAELEN. — Ja, ondermeer de voorzitters. Ik geef een ander element. De wrevel met het bestaan van een participatie, die word je het scherpst gewaar in de parlementaire fracties. Daar voel je de partij aan als iets dat los staat van de parlementaire fracties. De mandatarissen van de partij voelen zich geen integrerend deel van die partij, integendeel zij klagen op hun beurt de participatie aan.

J. CEULEERS. — Wat toch een ander soort participatie is, denk ik, dan wat hier bedoeld wordt ? Het is een verwijt binnen de partij zelf...

F. SWAELEN. — Ja, ja, Dewachter heeft er ook allusie op gemaakt daarstraks, wanneer hij de twee bronnen van het ontstaan van partijvorming aanduidde.

F. GROOTJANS. — Ik kan instemmen met de definitie die men gegeven heeft, in zover men bij die definitie de participatie ziet als een bedreiging voor de parlementaire democratie. En ik zeg met nadruk : de parlementaire democratie. Het is zo, zoals in het referaat van mevrouw Van Haegendoren wordt gezegd, dat de staat op dit ogenblik niet groeit uit het parlement, maar veeleer uit de gespecialiseerde maatschappelijke voorzieningen, die dan op hun beurt toch weer overkoepeld worden door de politieke partijen. Er is hier gezegd : ja maar die partijen regeren toch niet oppermachtig over deze onderafdelingen of nevenorganisaties. Er bestaat inderdaad een wisselwerking tussen de top, die de partijleiding is, en de nevenorganisaties die rond de partij staan. Soms komt de macht wel meer uit een bepaald onderdeel van die structuur, bij voorbeeld wanneer het gaat over sociale aangelegenheden. Dan wordt de partijtopy wel eens overspoeld door de druk die uitgaat van een van de aanleunende organisaties.

Nu moet ik toch wel zeggen dat de definitie een beetje mank loopt omdat ze op dit vlak niet geldt voor alle politieke partijen. Er zijn politieke partijen die meer moeten bekeken worden als opiniepartijen en die derhalve qua organisatie vrij zwak staan. Ik kom uit zulke partij. Roger Motz heeft eens gezegd : « De liberale partij is een verzameling van niets dan generaals die allemaal hun eigen oorlog uitvechten ». Dat is een nogal brutale definitie van de liberale partij, maar ze geeft een beetje de sfeer weer. In de organisatie van de liberale partij steekt niet zoveel, lang niet zoals dat in andere politieke partijen wil het geval is. Zodoende is de macht van de partij op die nevenorganisaties ook vrij zwak.

Kenmerkend voor alle politieke partijen is dan weer dat maar ongeveer 1/10 van het kiezerskorps lid is van een partij en dat slechts 1/10 van de leden naar de vergaderingen komen waar de grote beslissingen worden genomen. Hetgeen, democratisch bekeken, natuurlijk erg jammer is.

L. VAN DEN BOSSCHE. — De voorzitter heeft mij via de partij het bericht gegeven hem te vervangen, meer bepaald via het secretariaat.

U ziet dat zelfs ik nu slachtoffer ben van een zekere mate van participatie.

Wanneer uw eerste vraag is : is die definitie aanvaardbaar, dan heb ik om te beginnen een vrij sardonische reactie, in die zin dat ik niet in definities geloof. Definities zijn voor mij werkinstrumenten om een terrein af te bakenen opdat iedereen goed zou weten in welke betekenis een woord gebruikt wordt, anders krijg je oeverloze debatten over wat het woord juist dekt... Dus, ik vind het wel wijs vooraf een definitie als een soort afspraak te geven. Voor mijn part wil ik mij daar rustig aan houden.

Als men dan toch vraagt om die eventjes kritisch te bekijken, dan zou ik daar drie opmerkingen op maken.

Eén : Mij lijkt het beter onder politieke partijen te verstaan de hele politieke zuil, wat daar bij aanleunt zoals belangengroepen en dienstverlenende groepen. Ik wil de politieke partij dus niet verenigen in deze definitie, want anders geloof ik dat we er een beetje naast zitten. De politieke partij is meer dan een gestructureerd lichaam met lidkaarten, dat zich alleen maar uitspreekt omtrent politieke zaken. Het woord politieke partij wordt gebruikt over de taalgrenzen heen, maar men zou politieke familie of zuil moeten bedoelen. Dus één : uitbreiding van het begrip opdat het hanteerbaar zou zijn in de definitie.

Twee : bij het vellen van een waarde-oordeel over participatie en een stelsel waarin de politieke partijen een overwegend belang hebben, speelt uiteraard toch wel de vraag een rol op welke wijze beslissingen genomen worden binnen die politieke partijen. Ik aanvaard gerust dat slechts 1 % van de bevolking zou deel hebben aan beslissingen die genomen worden in de partijen. Dan nog rijst even wel de belangrijke vraag of binnen die partijen de beleidslijnen op een democratische wijze tot stand komen. Dat daarna een beperktere groep, ik zou bijna zeggen, noodgedwongen van 's morgens tot 's avonds daar meer bezig is, ook een aantal beheersbeslissingen neemt om de beleidslijnen om te zetten in de dagelijkse praktijk, dat lijkt mij niet zo boosaardig te zijn. Dat is trouwens de enige methode waarop men iets goed kan besturen : de beleidslijnen democratisch vastleggen, de beheerslijnen door de daartoe aangeduide organen bepalen en vanuit de democratische besluitvorming controle uitoefenen op de vertalingswijze van beleid naar beheer.

Het laatste probleem bij die definitie is dat er verschillende effecten zullen zijn, naargelang de politieke partij al dan niet geleid wordt door de parlementaire fractie. In de mate dat de politieke partij geleid wordt door de parlementaire fractie, krijgt deze definitie een gans andere betekenis. Het conflict, waarnaar daarnet verwezen werd, m.n. een zekere

vervreemding tussen fractie en leiding en het verwijt van participatie vanuit de fractie, verdwijnt in die opstelling. Je krijgt dan, zoals Labour in Groot-Britannië, een verwijt van participatie vanuit de geledingen van de partij zelf naar diegenen die de partij in handen hebben. Of de fractie de partij al dan niet in handen heeft is een belangrijk verschijnsel.

J. CEULEERS. — Er lijkt niet zo'n grote eenstemmigheid te bestaan. Ik meen een vernauwing of een andere oriëntering van het begrip te besluiten bij Swaelen, terwijl Vanden Bossche eigenlijk die partij niet wil los zien van de bevriende organisaties en het dus ruimer ziet. Toch stel ik voor voort te gaan met de definitie zoals ze hier staat met de correcties die ieder voor zich er heeft menen te moeten op aanbrengen.

De betekenis van partijvoorzitter en partijbureau.

SWAELEN. — Als het er op aankomt de Belgische politiek te karakteriseren, dan zou ik me eerder oriënteren op wat professor Dewachter daarover heeft gepubliceerd : het overleg tussen de hoogste leiders van de drie traditionele partijen die in een onderhandeling met wederzijds geven en nemen een pacificatie van de politiek nastreven. Dat is volgens mij veel meer kenmerkend voor de Belgische politiek dan hetgeen men onder de algemene noemer van de participatie als bepalend beschouwt.

Als ik nog een oorzaak mag suggereren : volgens mij is het besluitvormingsmodel van de socialistische partij doorslaggevend. In die partij bestaat er naast het congres, een rechtstreeks verkozen partijbureau. Dat partijbureau heeft de macht, is legitiem en is representatief. Het heeft het recht om namens de partij quasi alle beslissingen te nemen, buiten enkele zeer zware beslissingen zoals regeringsdeelneming. De macht van het partijbureau bij de socialisten is een gegeven waarop de andere partijen zich voetstoots hebben moeten aligneren uit de noodzaak van de dagelijkse politiek. Dat is overigens een van de bronnen van misverstand in ons politieke leven : de socialisten verwachten van de bureau's van de andere partijen dat die met dezelfde zwaarwichtigheid en met hetzelfde definitieve karakter zouden kunnen praten.

In de CVP, bijvoorbeeld, heeft het bureau jarenlang eigenlijk macht geïsurpeerd ; pas met de laatste statutenwijzigingen is daar enigszins aan tegemoet gekomen, maar nog niet helemaal. Het eigenlijk beslissend orgaan tussen de congressen in, in de CVP, is het partijbestuur, een zeer uitgebreid organisme dat slechts één keer om de maand bijeen komt. Het CVP-bureau heeft niet de macht om te doen wat het socialistisch bureau elke maandag wel mag doen. Vandaar een aantal misverstanden. Als het socialistisch bureau, dat het overkoepelend organisme

is en dat ook macht heeft over de fracties, zijn akkoord geeft, als dat zegt : « Zo is het, daar gaan we mee akkoord, dit is het compromis dat wij aanvaarden », dan verwachten de socialisten dat dit hetzelfde in de andere partijen zal zijn. Welnu, de besluitvorming in de andere partijen, alleszins wat de CVP betreft, is anders. En daaruit groeit werkelijk een reuzengroot misverstand. Dit besluitvormingsmodel heeft mede aanleiding gegeven tot het ontstaan van de participatie, want tijdens de periode Martens en nadien heeft de CVP zich daar enigszins op gealigneerd en verwacht ze eigenlijk dat de andere partijen dat ook doen.

F. GROOTJANS. — Het is waarschijnlijk juist dat het socialistisch partijbestuur anders gestructureerd is en meer macht heeft dan andere partijbesturen, althans zo was het 15-20 jaar geleden. Ik herinner mij nog Max Buset in het parlement. Bij het einde van een groot debat ging Buset naar de tribune en zegde daar, met zijn zware stem, in drie, vier zinnen wat de partij er van dacht ; hij ging terug zitten en het was afgelopen.

Dat was inderdaad de partij die gesproken had. Dat bestond niet bij de andere fracties. Ik ben in 1954 in het parlement gekomen en toen was een parlementaire fractie nog een zeer belangrijke politieke instelling. Ik herinner mij goed dat de liberale ministers in die tijd naar de fractie kwamen om daar, in dialoog met de fractie, bepaalde politieke beslissingen af te spreken. En heel dikwijls stemden dan de liberale ministers in met hetgeen de fractie als besluit van die discussie afrondde. Later is, inderdaad ook in de andere fracties, daarin een wijziging gekomen en zijn de politieke partijen machtiger geworden. Dat heeft ook iets te maken met de personaliteit van de partijvoorzitter. Ik zei daarjuist dat Max Buset een politieke reus was. Dan komt op een bepaald moment Theo Lefèvre als partijvoorzitter in de CVP. Wel hij was van hetzelfde formaat en wat hij te betekenen had aan macht en personaliteit, daar kon niets anders tegen gesteld worden aan de kant van de parlementaire fracties. En ik geloof dat, later, de politieke partijen in plaats van heel goede fractievoorzitters naar een heel goede partijvoorzitter zijn gaan zoeken, omdat ze vonden dat tegenover die reuzen in de andere politieke formaties er andere reuzen, komende uit hun rangen, moesten gesteld worden.

L. VAN DEN BOSSCHE. — Ik geloof wel degelijk dat het type Buset heeft bestaan. Ik wou het zelfs nog even uitbreiden : Collard en misschien met naweeën de periode Van Eynde. Maar dat type hangt samen met een politieke visie over de opbouw van de partij en de rol van de

partij. Op dat ogenblik was het geen aberratie door een of ander figuur opgedrongen, maar was het een gevolg van een bepaalde wijze van ideologisch en politiek denken en van het omschrijven van de taak van de partij. Dat is de laatste jaren gewijzigd.

Wat de besluitvorming in de socialistische partij betreft wens ik het volgende te preciseren. Het is zo dat er drie geledingen zijn van besluitvorming : het congres dat uiteraard omvangrijk is en weinig samenkomt en dat een deel van zijn bevoegdheid delegeert aan de twee andere organen voor tussentijdse beslissingen.

Het eerste orgaan dat onmiddellijk onder het congres komt, is de algemene raad, met een 150-160 mandaten vroeger, nu opgedreven tot het dubbele, nominatim aangewezen. Dat is uiteraard makkelijker samen te roepen dan een congres en is meer hanteerbaar. Het speelt tussendoor een rol gelijkaard'ig, met minder bevoegheden weliswaar, aan die van het congres. De algemene raad is een poging om het probleem van de massa te ontwijken. Er is daarnaast het partijbureau, dat tussen twee algemene raden en tussen twee congressen in, wel degelijk bevoegd is. Maar ook daar is de klemtoon toch wel anders gaan liggen de laatste jaren. De aanwijzing van Louis Tobback als fractieleider is symptoma-tisch voor een visie bij een aantal mensen in de partij betreffende de rol van de fractie. Deze wensen bewust de fractie te herwaarderen en ze een duidelijk eigen leven te geven met eigen mogelijkheden. Eén ding wil ik nog zeggen i.v.m. de misverstanden in de politiek. Ik hou nogal van klaarheid in de politiek en de verwarring als deugd gebruiken stoort mij : zoals de ene keer de parlementaire fractie totaal onafhankelijk te zien van het CVP-partijbestuur en de volgende keer het CVP-partijbestuur te zien optreden met autoriteit op de parlementaire fractie. Voor mijn part vecht men dit ergens uit, op een bepaald ogenblik binnen een politieke partij, en legt men de lijnen vast volgens dewelke beslissingen genomen worden. Maar de vaagheid als deugd verkopen, dat gaat er bij mij niet in. Ik vraag overigens niet dat andere partijen ons functioneringssysteem overnemen, — dat trouwens nog moet verfiijnd worden —.

H. SCHILTZ. — Ik denk dat we dreigen met een vals probleem bezig te zijn, nl. partijbestuur of fractie. Ik geloof dat in beide gevallen de vraag omtrent participatie valabel blijft, want of nu de fractie de functie uitoefent van het leidinggevend orgaan in de partij of het partijbureau, in beide gevallen kan je de vraag stellen : is dit een stelsel waarin de politieke partijen een overwegend impact hebben ? Want het is eigenlijk de antithese tussen de rechtstreekse democratie en de gedeelde democratie

die aan de orde is. Als men zegt : de fracties hebben het laatste woord, dan zijn de fracties de partijen ; zo was het vroeger. Vroeger was een partij niet veel meer dan een parlementaire fractie waarvan de leden er voor zorgden dat ze verkozen werden in hun arrondissement.

Het is wel opvallend dat in vele partijen vanuit de basis er nu een beweging bezig is om de parlementsleden een kleiner aandeel in de partijleiding te geven. De statutaire eis dat de parlementsleden niet de meerderheid van het bestuur of het bureau zouden vormen, groeit in alle partijen. Het verbod om een functie in het partijkader te cumuleren met een parlementair mandaat komt meer en meer voor in partijstatuten. Dat moet men wel weten wanneer men deze antithese tussen partij en fractie wil evalueren.

De aanvaardbaarheid van de particratie.

J. CEULEERS. — Wilfried Dewachter heeft in zijn uiteenzetting een aantal determinanten aangegeven van wat hij als particratisch aanziet. De vraag, daarvan uitgaande, was precies of het overwegend impact op de politieke besluitvorming toegedicht aan de partijen aanvaardbaar is vanuit democratisch oogpunt. Vindt u het onvermijdelijk, wat niet noodzakelijk wil zeggen aanvaardbaar, of vindt u het gewoon verwerpelijk ? Dat is de vraag die ik u ter overweging voorleg.

H. SCHILTZ. — Ik zou even willen teruggrijpen naar de meest elementaire definitieve van de democratie : het bestuur van het volk door het volk voor het volk. Het volk delegeert deze taak naar het parlement en op die manier in tweede fase naar de regering. Ik denk dat duidelijk genoeg in de referaten is aangeduid dat een parlement, althans in onze samenleving, niet denkbaar is en niet kan functioneren zonder het bestaan van partijen of zonder dat in het parlement partijen ontstaan, zoniet is er geen parlement. Men zou dus kunnen zeggen dat de conclusie nogal voor de hand ligt : hoe men het draait of keert, zonder partijen is er geen zindelijke democratie mogelijk. Het is bijgevolg normaal dat de partijen daarin een grote rol spelen en naar mijn gevoelens ook een overwegende rol. Waarom ? Omdat men zich de vraag moet stellen : indien zij het niet doen, wie dan wel ? Bij mijn weten zijn de partijen de enige die verplicht worden zich op regelmatige tijdstippen bij de kiezer aan te bieden en bijgevolg het oordeel van het volk, dat zij vertegenwoordigen, te ondergaan. Er is geen enkele andere groep die in de politieke besluitvorming daadwerkelijk mede ingrijpt, die deze vuurproef moet doorstaan.

In een voorbije periode, in de periode van de « junta », ben ik soms wel even verbluft geweest wanneer men mij vanuit bepaalde kringen verweet dat ik de allures van een « dictator » aannam. Dat kwam dan uit de mond van mensen die zichzelf benoemen en nadien zeggen dat zij in naam van de gemeenschap spreken. Bovendien is het toch zo dat de partijen de verenigingen zijn waarin de rechtstreeks verkozenen, de parlementsleden, zelfs al is er een strekking om hun aandeel in de partijstructuur te verkleinen, toch nog altijd een zeer grote invloed en een zeer groot medezeggenschap hebben. Als korps, als groep, als instrument is het de groep die nog het dichtst bij de definitie van de democratie en de wijze waarop deze moet functioneren staat. Ik zie niet goed wie dit zou kunnen vervangen en dezelfde graad van democratische correctheid aan de dag leggen. Wat men nu als participatie etiketeert is met andere woorden onvermijdelijk en principieel aanvaardbaar. Dat laat natuurlijk volkomen de vraag open hoe het dan functioneert.

De besluitvorming in de partijen is een vraag die niet kan ontweken worden, nl. wie is eigenlijk de baas in de partijen : zijn dat verkozenen mensen die de controle van de verkiezingen moeten ondergaan, of zijn dat personen die buiten schot kunnen blijven ? En in dat opzicht denk ik dat men een beetje moet kijken naar de verschillende partijen. Degenen die over « syndicatie » spreken kunnen toch ook niet blind zijn voor het feit dat de belangrijkste vakbonden dermate nauw verweven zijn met het bestaan van bepaalde partijen, en dat andere fenomenen van zuilvorming in de verzorgingssector en dergelijke dermate in de partijen ingebouwd zijn, dat men soms de indruk kan hebben dat niet de partijen maar anderen, niet-verkozenen uiteindelijk het laatste woord hebben, nl. deze belangengroepen, drukkingsgroepen of zuilen. Dat zou wel voor gevolg kunnen hebben dat deze participatie, als gevolg van de besluitvorming binnen in de partijen, eigenlijk niet meer het predikaat « aanvaardbaar » dat ik in principe daaraan wens te geven, kan behouden. Besluit : ik zie eigenlijk geen serieus alternatief ; en ten tweede : zo lang in de partijen de besluitvorming in handen blijft van de politici, lijkt de participatie mij aanvaardbaar ; wanneer dat in een partij verandert, dan zou de participatie inderdaad voor gevolg kunnen hebben dat de democratie scheef getrokken wordt.

F. SWAELEN. — In de grote mate akkoord met de definitie die Dewachter heeft gegeven : het overwegend impact van de politieke partijen, zonder daar een pejoratieve bijklank aan te geven. Wij zijn nu koel wetenschappelijk de zaak aan het bespreken, maar in de mond van

de meeste Belgen en journalisten en opiniemakers heeft het woord partitatie een wrange bijmaak, iets dat niet zou mogen bestaan, eigenlijk een uitwas. Hier hebben wij het over de partitatie zoals bepaald is en niet over de bijklanken die het woord partitatie kan hebben. Met dat voorbehoud meen ik ook dat het overwegende belang van politieke partijen in de besluitvorming aanvaardbaar is, en een uiting is van de democratie in ons land. De partijen zijn inderdaad de garanten voor de grote politieke opties, de elementen van continuïteit, qua programma en qua politiek personeel. In dat opzicht is de rol van de politieke partijen noodzakelijkerwijze in ons stelsel overwegend.

Dit wil natuurlijk niet zeggen dat de politieke partijen aan bevoegdheidsoverschrijding moeten gaan doen en zich moeten gaan mengen op terreinen die normaal toekomen aan het parlement of aan de regering, die beiden hun autonomie moeten bewaren. Als de overwegende rol van partijen zo ver zou gaan dat er geen steen in het land kan verlegd worden zonder dat de partij tussenkomt, dat er geen enkele benoeming kan gedaan worden of de partij moet haar zeg hebben, dat er geen veldwachter in een dorpje kan benoemd worden of nationaal moet daar een zicht op bestaan, dan is er kennelijk een overschrijding van macht en bevoegdheid vanwege de partijen.

F. GROOTJANS. — Ik denk dat Hugo Schiltz er goed aan gedaan heeft nog eens dat eenvoudige beginsel in herinnering te brengen dat een democratie het bestuur van het land is door het volk. Als men dan tot de vaststelling komt dat de echte politieke macht nu bij de politieke partijen ligt, dan moet men toch de vraag stellen in welke mate dat volk dan inspraak heeft in de politieke partijen. En dan geloof ik dat die inspraak bijzonder klein is om niet te zeggen onbestaande : 1/10 van het kiezerskorps is lid van een partij, en in die partij woont dan 1/10 van de leden de vergaderingen bij waar er beslist wordt. Ik geloof dat de macht van de politieke partijen zo groot is dat de top ervan inderdaad het politieke leven determineert. Ik kan mij geen partijcongres herinneren dat over een regeringsdeelneming moest beslissen, waar het partijbestuur in de minderheid is gesteld. Ik geloof dat alle congressen, waar de partijtop naartoe ging met de boodschap : « wij moeten toetreden tot de regering », de leiding hebben gevolgd. Dient men aan te nemen dat die politieke partijtoppen zich nooit zouden kunnen vergist hebben ? Dat is een illustratie van de enorme macht van een partijbestuur op het politieke gebeuren in het land.

Het is juist dat een politieke partij een belangrijke brugfunctie heeft in een parlementaire democratie, precies door de massificatie van de

politiek. Maar is daarom die participatie onvermijdelijk ? Ik denk dat de participatie maar haar betekenis heeft kunnen verwerven omdat men ook te maken heeft met een kiezerskorps dat eigenlijk zijn rol niet vervult. De massificatie van de politiek is tenslotte mogelijk geworden door het algemeen stemrecht. Maar op hetzelfde ogenblik dat het algemeen stemrecht werd ingevoerd, heeft men ook het veralgemeend onderwijs in ons land proberen gestalte te geven, omdat men uitging van de redenering : als iedere Belg een stem waard is, dan moet men ook proberen hem uit te leggen waarover het precies gaat. Welnu, ik geloof dat op dat gebied ons onderwijs volledig onder de maat is gebleven. Staatsburgelijke opvoeding bestaat niet in onze scholen.

Mijn collega Ceuleers zal me niet kwalijk nemen wanneer ik zeg dat ik ook vind dat onze radio en de televisie onder de maat blijven inzake het opvoeden van de kiezer. U gaat me antwoorden ; « Maar, we zenden regelmatig debatten uit Kamer en Senaat uit ». Maar de manier waarop u dat doet is volkomen fout. Dat is geen voorlichting, dit is een totaal vertekend beeld brengen van hetgeen daar in het parlement werkelijk omgaat. Het is het aanwakkeren van de afschuw van de kiezer voor alles wat politiek is. Luister naar de reactie van de tv-kijkers over wat er in het parlement gebeurt ; het is duidelijk dat die mensen bv. niet beseffen dat het parlement een forum is waar de ideeën moeten botsen, waar de confrontatie moet plaats hebben. Als er ergens een plaats is in België waar het politieke debat moet kunnen openbarsten, dan is dat in het parlement. Daarbij is het medium op zichzelf zeer gevaarlijk : het kleinste gebaar krijgt een dimensie die ver zijn echte betekenis overstijgt. Ik herinner mij dat ik in één van de debatten die men heeft uitgezonden een uiteenzetting heb onderbroken met gewoon de bedenking : « U vergist zich ». 's Anderdaags zegt iemand mij : « U hebt zich geweldig kwaad gemaakt ». Ik had gewoon gezegd ; « U vergist zich ». Ik kom aldus terug op mijn uitgangspunt : niet alleen de scholen, maar ook radio en televisie zouden een rol kunnen spelen in de opvoeding van de kiezer, en dat gebeurt niet. En in de mate dat de kiezer niet beseft wat hij moet doen, worden de partijen ook steeds machtiger, want dan doen ze tenslotte wat ze graag doen.

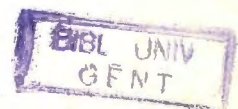
J. CEULEERS. — Als u ook Res Publica leest, dan zult u weten wat ik denk over rechtstreekse uitzendingen uit het parlement, want dat is daar ooit in gepubliceerd. En overigens moet ik er bij zeggen dat het initiatief tot het rechtstreeks uitzenden van de parlementaire debatten niet van de media is uitgegaan, maar van het parlement.

F. GROOTJANS. — Dan hebben ze zich vergist.

L. VAN DEN BOSSCHE. — Ik geloof dat men de participatie in ons huidig systeem, niet los kan zien van de vraagstelling naar de politiseringsgraad van de bevolking. Je kunt die op twee vlakken toespitsen, slechts 1/10 van de kiezers is lid van de partij, en slechts 1/10 hiervan komt nog naar de vergadering. Ik wil bijna nog grover zijn en daaraan toevoegen : en slechts 1/10 luistert en weet waarover het gaat en stemt vrij. Wij stoten daar op het waarom die negen andere tienden van die één tiende van één tiende, zwijgzaam zijn of ja-stemmen. Dat hangt samen met de politiseringsgraad en men heeft gelijk dat het onderwijs en nog andere instanties meer een depolitiserend effect hebben. Voeg daar nog bij, wat op de duur bijna een drama aan het worden is, m.n. dat men uiteindelijk is gekomen tot een totaal depolitiseren van de verkiezingscampagnes. Slechts enkele politici ontsnappen daaraan o.a. partijvoorzitters, omdat ze nogal veelvuldig over de tongen rijden en veelvuldig standpunten innemen, die de bevolking pro of contra aanspreken. Maar voor de rest wordt een stuk zeep verkocht : de depolitisering wordt dus, merkwaardigerwijs, mede in de hand gewerkt door een verkiezing. Verkiezingen, die fundamenteel eigen zijn aan de democratie, worden bijna een gevaarmoment voor de democratie, door haar eigen toepassing, door de wijze waarop zij zichzelf toepast.

Ik heb geen enkel bezwaar tegen een vorm van participatie, als daarbinnen een evenwicht bestaat tussen de verschillende gehelen. Maar dan moet men zich echt gaan realiseren (zoniet komt men in een vreselijk elitair systeem terecht) dat men naar die politisering moet doorstoten. Nu is er maar een schijnpolitisering. Men krijgt her en der kleine actiegroepen die soms opduiken rond de renovatie van een wijk en wat weet ik allemaal meer. Meestal is in die actiegroepen een vrij grote technische deskundigheid aanwezig. Zij kennen vrij goed de koninklijke besluiten, ministeriële besluiten en omzendbrieven waarover het gaat, soms beter dan de overheid die met hen contact heeft. Maar wat is het merkwaardige ? Er is een totale isolering van hun technisch denken t.a.v. enig politiek denken. Dat maakt dat die mensen zeggen : « o. k. dit pand moet gerestaureerd en gerenoveerd worden door de overheid ». Maar het mag volgens hen geen sociale woonfunctie krijgen. Deze groepen kunnen dat niet aanvaarden omdat dat in het politieke denken ligt. De zogenaamde activering van allerlei actiegroepen was op het eerste moment verheugend voor al wie in de politiek streefde naar politisering, maar het bleek bij nader toezien dan toch ook weer niet zo goed te lopen.

Komt daar nog bij dat er in een normaal systeem wel degelijk een verdeling van taken moet zijn ; er moet een soort spanningsveld gecreëerd

worden tussen de verschillende opdrachten, spanningsveld waarbij de parlementaire fractie uiteraard zich inschrijft in de opties van de partij, maar de vrijheid moet hebben om op bepaalde ogenblikken dwars te liggen. Zoniet ga je aldoor minder mensen vinden die kunnen lezen en schrijven en die in de parlementaire fractie willen zitten. Als je alleen maar parlamentslid bent om uit te voeren wat vijf man beslist hebben, dan ga je niet meer op het stemknopje drukken, dan probeer je één van die vijf man te zijn.

Dat is het gevaar dat misschien op dit ogenblik bedreigend is : door het verkiezingssysteem en de particratie is men gewoon goede uitvoerders gaan belonen met een parlamentszetel. Ik pleit niet voor een bepaald intelligentie-quotiënt om naar het parlement te gaan, maar door goede uitvoerders te bekomen heeft men de depolitisering zelfs in het parlement binnen gebracht. Ik pleit daarentegen voor een politiek bewustzijn. De depolitisering lijkt mij een gevaarlijk punt ; als men dat verder speelt, vind ik particratie stilaan verwerpelijk worden.

Op zichzelf hoeft particratie niet verwerpelijk te zijn, wanneer men zoekt naar een gezond, evenwichtig spanningsveld, waarbij een zekere vrijheid toegekend wordt aan verkozen mensen, waarbij een regering binnen haar regeringsverklaring haar verantwoordelijkheid perfect kan nemen zonder om de twee seconden naar het partijbestuur te lopen om te vragen of ze een veldwachter links of rechts mag benoemen. Zoniet wordt de aberratie verheven tot deugd en dat kan evenmin. Voor mij is particratie rustig aanvaardbaar op het principiële vlak. Een beetje défaitistisch is het misschien te zeggen dat ze onvermijdelijk is op dit ogenblik, want ik denk dat we moeten opletten dat we niet via bepaalde elementen, zoals een overwicht van een partij-apparaat of van enkelen binnen dat partij-apparaat het ganse systeem in gevaar brengen.

Ik wil daar nog één ding aan toevoegen. Het is juist, het woord particratie heeft op dit ogenblik bij de bevolking een pejoratieve klank, maar die is er ook weer gekomen op één van die typische a-politieke, of misschien bewust gezochte manieren. Dat hangt grotendeels samen met één dagblad, één editorialist van één dagblad die dat woord gebruikt in een bepaalde betekenis. Een begrip, zoals « junta van de partijvoorzitters », werd gelanceerd zonder meer en de mensen hebben daaraan het ganse karretje van particratie aangehangen. Door de samenvoeging van die twee begrippen dekt nu het ganse begrip een negatieve lading. Als het debat van vandaag zou worden gevoerd buiten deze zaal voor een open publiek, dan had je een vijandige zaal, precies door die pejoratieve bijklank. Vandaar dat ik het zo belangrijk vond dat de definitie gewoon

als werkinstrument gebruikt werd. De definitie waarvan professor Dewachter gezegd heeft dat hij daaraan geen waarde-oordeel hecht.

Het wegwerken van de negatieve aspecten van de participatie.

J. CEULEERS. — Ik zou willen zeggen, ik zal het ook maar sterk formuleren dat ik het wel wat kras vind dat men de depolitiserings toeschrijft aan andere elementen dan de partijen. Voor mijzelf is de vraag : wat doen de partijen zelf aan politieke vorming ? Het is makkelijk zeggen : de scholen doen niets, en het is makkelijk zeggen : de media doen niets, niet alleen de televisie, alle media. Dat is de vraag die toch ook weleens mag gesteld worden alvorens de partijen hun beschuldigende vinger uitsteken naar anderen.

Mijn tweede thema was of je de negatieve aspecten van de participatie zo maar kunt wegwerken zonder aan het politiek systeem zelf te raken. Wilfried Dewachter heeft daarstraks in zijn besluit gezegd : als je er iets wil aan doen, als je iets verandert aan de participatie, riskeer je dan niet dat het hele politieke bestel in mekaar stuikt ?

H. SCHILTZ. — Wel... akkoord, de negatieve kanten van de participatie zijn er : dat de opvoeding van het publiek en de kiezer belangrijk is, is vanzelfsprekend, vermits zij de enigen zijn die bij de verkiezingen de rem in handen hebben en de partijen kunnen straffen of belonen. Ik ga niet nader onderzoeken of de opvoeding door de televisie of de school of de partijen moet gebeuren ; ik denk dat iedereen zich daar moet voor inspannen. Ten tweede vind ik het belangrijk dat de andere machtsstructuren, die in ons constitutioneel bestel voorzien zijn, het niet laten afweten. Een « junta van partijvoorzitters » is maar mogelijk als de regering niet geleid wordt. En als de regering het terrein vrij laat en de partijen dwingt te doen wat eigenlijk de regering zou moeten doen. Dat is altijd zo in de politiek : wie een vacuüm creëert, roept iemand anders ter plaatse. Derde element : de partijen zelf moeten zich bewust zijn van de delikate functie die zij vervullen en bestendig aan zelfkritiek durven doen en hun hinderlijke beluivormingssysteem voortdurend opnieuw ontstoppen zodanig dat wat er aan democratie aanwezig is tenminste toch functioneert. En of dat nu vijf of tien of twaalf procent is, het is nergens méér. Er is nergens meer democratie dan in het partijstelsel. En ten vierde zou ik zeggen : de partijen moeten trachten zich zelf een tikje te relativieren, vooral ten opzichte van de verleiding in de hele verzorgingssector en al dies meer tot zuilvorming over te gaan in functie van hun politieke macht. Men zou dat terrein

meer vrij moeten laten voor het spontane initiatief van de mensen voor wie deze verzorgingsfuncties bestemd zijn en die het minder gemakkelijk in politieke conglomeraten en concerns inbouwen. Ook meer relatieven tegenover het ambtelijk apparaat, tegenover de administratie; opnieuw meer afstand nemen van de administratie. Als die administratie met haar normale taak bezig is, ze ook haar taak laten vervullen zonder zich daar al te veel in te mengen.

Het klinkt een beetje contradictorisch, de partijen zouden wat minder partijdig moeten leren worden. Dewachter heeft gezegd dat wij maar een schraal pluralisme kennen in ons land, wel ik geloof dat wij inderdaad maar grove democraten zijn als wij het politiek terrein en de politieke zeden bekijken. Ik heb daar zelfs een spoor van teruggevonden in het overigens erg boeiende referaat van mevrouw Van Haegendoren die ook in dezelfde val trapt en die spreekt over de serieuze partijen en de niet serieuze partijen...

J. CEULEERS. — Dat heb ik niet gehoord.

H. SCHILTZ. — Zij spreekt van taalpartijen wat meteen wil zeggen: een partij die zich met één klein aspectje van het maatschappelijk leven bezig houdt en de rest laat liggen voor wat het is. Welnu, dat is geen democratische houding. In een echte democratie moet je er van uitgaan dat iedere burger het recht heeft een partij op te richten. Als zij van de kiezers voldoende steun krijgt is zij even eerbiedwaardig, al bestaat zij maar vijf of tien jaar, als partijen die honderd jaar bestaan. Dat stoort mij zeer grondig: die neiging in het Belgisch politiek leven om de rol die de partij moet vervullen in een samenleving te reserveren voor de club, en vernieuwing en wijziging onmogelijk te maken door zoveel mogelijk de weg naar het uitoefenen van de normale functie als partij af te stoppen.

Er zijn daarvan in onze Belgische politieke geschiedenis van de voorbije twintig jaar heel wat krasse staaltjes te vinden, tot en met het weigeren van de toegang tot de media. Dit is abnormaal tot en met, dit voorbehouden van de politieke functie, niet aan de meerderheidspartijen (er heeft in België een hele tijd een soort besluitvormingsprocédé bestaan waarin meerderheid en oppositie gezamenlijk de pacificatie of consensusfunctie uitoefenden), maar aan de club van de traditionelen. Als er morgen een groene partij opduikt die op slag 10 zetels haalt, zal zij waarschijnlijk op hetzelfde fenomeen stuiten, nl. dat men niet aanvaardt dat de burger wenst dat er een bepaalde partij bijkomt.

Een alternatief op de participatie zie ik niet, tenzij men een compleet ander maatschappijbeeld aanvaardt. Er zijn andere systemen denkbaar natuurlijk en men heeft in ons land op een bepaald ogenblik naar andere systemen gelonkt. Men kan zich een corporatieve staat voorstellen, waar geen partijen bestaan en waar iedereen via zijn ambachten of beroeps-kamer delegeert naar een bepaald hoger niveau. Maar het is democratischer dit via politieke partijen te doen. Dus zeg ik : er zijn alternatieven denkbaar. Men heeft zulke systemen uitgedacht. En niet-zo-kleine groepen van de bevolking hebben daar trouwens grote interesse naar betoond, in een periode die in het verleden ligt. Maar ik blijf eigenlijk bij de beroemde uitspraak, dat de democratie misschien een slecht systeem is, maar dat het het minst slechte van al is, en dat om een democratie te laten functioneren de participatie een slecht systeem is, maar waarschijnlijk het minst slechte van alle.

J. CEULEERS. — Uw antwoord op de vraag of negatieve aspecten kunnen worden weggewerkt zonder aan het systeem zelf te raken is dus positief.

F. SWAELEN. — Ons stelsel, zoals wij het kennen, is fundamenteel gebaseerd op een evenwicht tussen verschillende machten in ons land. De participatie zou een gevaar zijn voor ons allemaal en voor onze maatschappij als ze zou neerkomen op een alleenheerschappij van de partijen. Welnu, om dat gevaar te vermijden moet men de *checks and balances* zeer goed uitwerken, en moet men aan de tegenkrachten, de evenwichtselementen, hun waarde teruggeven wanneer ze dreigen te verdwijnen.

De regering moet inderdaad haar eigen verantwoordelijkheid nemen en niet dulden dat de partijen in haar plaats treden. En zo ook het parlement. Dat blijft één van de grote bekommernissen de zwakheid van het parlement en de zwakheid van de parlementaire fracties. En wil men de uitwassen of de gevaren van de participatie vermijden, dan moet men overgaan tot de herwaardering van het parlement. Ik denk dan speciaal aan het teruggeven van de eigen verantwoordelijkheid aan de parlementaire fracties of, om het omgekeerd te zeggen, moeten de parlementaire fracties de moed opbrengen om hun eigen verantwoordelijkheid terug te nemen. Dat lijkt mij van essentieel belang.

Ik zou nog een ander aspect even willen belichten. Wat verwijt men eigenlijk als men het woord participatie in de negatieve zin gebruikt ? Dat is het geheimzinnige, dat verborgene, the smoke filled rooms, wat er allemaal bekokstoofd wordt in geheime vergaderingen en in nachte-

lijk beraad. Ik meen dan ook dat een grotere openheid de garantie is voor dat evenwicht in de verhouding tussen de partijen en de andere gevestigde machten.

J. CEULEERS. — Als u spreekt van het terugnemen door de regering en het parlement van de bevoegdheden die deze twee instellingen toekomen, en de zwakte die deze twee instellingen op dit ogenblik manifesteren, vraag ik mij toch ook wel af, even peilend naar de oorzaken van die situatie, of dat niet te maken heeft met de fractionering van onze partijen. Zodanig dat, als je wil komen tot een bestuurbaar land, je telkens aangewezen bent op onderhandelen om tijdens de formatie tot een regering te komen. Wat aanleiding geeft, zoals het nu weer is gebleken, tot regeerakkoorden waarin alles of bijna alles is voorzien. Wat de regering te doen en te laten heeft en hoe. Het is nog niet zo heel lang geleden dat er een regeringsakkoord werd gesloten waarin een gans pact, het Egmontpact was opgenomen. Hugo Schiltz kan er over meespreken, dat stond zwart op wit op papier, men heeft er achteraf weliswaar nog een paar keer zwaar moeten over vergaderen, maar alweer met de partijvoorzitters. Ik bedoel maar, is het mogelijk te komen tot meerderheden die in het parlement kunnen werken, zonder dat partijen een rol beginnen te spelen die in feite er op neerkomt dat zij de regeringspolitiek vastleggen door het sluiten van regeerakkoorden die al de vorm beginnen aan te nemen van dikke boeken ?

Men kan theoretisch mooi zeggen : de regering en het parlement moeten hun bevoegdheden terugnemen, maar de vraag is : kan dat in de praktijk wel ?

Hervormingsvoorstellen.

F. GROOTJANS. — Professor Dewachter heeft daarstraks gezegd : de werking van het parlement werd opgevat zonder politieke partijen. Ik vind dat een zeer belangrijk uitgangspunt. Want als men daar begint over te piekeren, dan zou men moeten zeggen : naarmate de politieke partijen zich meer doen gelden vernietigt men het parlement. Iemand zoals Leo Tindemans zegt zelfs : misschien zijn wij het post-parlementair tijdperk zeer dicht genaderd. Als die evolutie doorgaat, als de politieke partijen nog steeds aan macht blijven winnen, komt men waarschijnlijk tot een systeem waar het parlement gewoon geen zin meer heeft, en dan is natuurlijk de vraag pertinent wat daaraan kan worden gedaan.

Men zou het zich gemakkelijk kunnen maken en zeggen : « Dat is een probleem van mensen ». Maar dat is een beetje te eenvoudig, denk ik.

Men zou misschien iets kunnen doen op het vlak van de samenstelling van de lijsten. Het is meestal zo dat de partijbesturen daarover beslissen, te beginnen op het arrondissementeel vlak. En wat de parlementsverkiezingen betreft is het in ieder geval zo dat er al heel wat voorkeurstemmen moeten worden uitgebracht eer men de rangorde die door de partijinstanties is opgesteld kan wijzigen. Men moet mij niet komen vertellen dat een poll een democratische manier is om een lijst voor het parlement op te stellen : een poll is een kans die men geeft om tegen iemand te komen stemmen. Iedere kandidaat heeft zijn clan en die geeft als opdracht : u zet mij nummer één en mijn grootste tegenstander krijgt de laatste plaats. Dus men pollt terzelfdertijd voor iemand die men wil steunen, maar men stemt vooral tegen mensen. De samenstelling van zo'n lijst met een poll is niet erg democratisch en zeker niet gezond.

De vraag is dan : kan men geen kiesstelsel opbouwen waarbij die enorme invloed van het partijbestuur zou gemilderd worden en de kiezer werkelijk een kans krijgt om een voorkeur te laten blijken. Dat systeem hebben we gedeeltelijk gevonden voor de gemeenteraadsverkiezingen. In Antwerpen bijvoorbeeld volstaat het dat u 2.500 voorkeurstemmen hebt om los over de kandidaten te springen die de partijinstanties netjes naar hun keuze hebben opgesteld. De kiezer kan toch wel duidelijker zijn voorkeur laten blijken zodat de beslissingen van de partijinstanties eigenlijk worden afgezwakt. Is het absoluut uitgesloten om zoiets ook te doen voor de parlementsverkiezingen ? Kunnen de technici van de kiesstelsels niets voorstellen dat dit zou verhelpen ?

Dan, mijnheer de voorzitter, stelt u de vraag : kunnen we niets doen om het gezag van dat parlement een beetje zwaarder te doen uitvallen ten overstaan van de politieke partijinstanties.

U weet, als men in de politiek niet meer droomt, dan gaat men beter naar huis. Daarom droom ik luidop onder vragende vorm : zijn er maatregelen mogelijk die het gewicht van het parlement zouden kunnen vergroten ? En in dat verband : moeten wij het blijven houden bij het tweekamerstelsel ? Niet omdat ik de senatoren minder belangrijk vind dan de kamerleden of omgekeerd, gewoonweg in het belang van de werking van het parlement. Is het tweekamersysteem, zoals wij dat nu in ons land zien opereren, geen ondermijningselement van de gezonde democratie ? Bijvoorbeeld, wanneer een belangrijk vraagstuk rijst, is de procedure die een regeringsvoorstel in het parlement moet volgen zo lang, precies door het tweekamerstelsel, dat het parlement praktisch altijd achteraan hinkt. Het duurt soms vijf, zes maanden eer een belangrijk wetsontwerp door de verschillende instanties van het parlement is kunnen geloodst worden. Anderzijds hebben wij moeten vaststellen dat heel

dikwijls zeer belangrijke wetsontwerpen niet mogen gewijzigd worden door de tweede kamer, omdat op een niveau dat buiten het parlement ligt dergelijke afspraken zijn gemaakt. Welk nut heeft het dan een tweekamerstelsel te hebben ?

Een veel gevaarlijker vraag is : moeten we niet gaan naar een beperking van het aantal parlementsleden ? Vindt men niet dat wij in ons land een te grote assemblée hebben, 212 volksvertegenwoordigers en 181 senatoren ? Ik ken landen onmiddellijk in onze buurt die parlementair beter functioneren dan wij en waar het aantal gekozenen veel geringer is. Mag ik een beetje verder gaan, de V.S.A. met 200 miljoen inwoners ongeveer : 100 senatoren : 2 per staat. De betekenis van zulke gekozenen is groter dan wanneer je met een zeer grote groep rondwandelt : hoe groter hij wordt hoe minder hij te betekenen heeft.

Mag ik nog een riskanter vraag stellen : zou men de eerste minister door het parlement kunnen laten verkiezen. De eerste minister zou naar dat parlement komen met een grote schets van wat hij voor heeft en die aan het parlement voorleggen. De eerste minister zou zelfs bij geheime stemming gekozen kunnen worden. In ieder geval, het gezag van die eerste minister zou veel groter zijn dan nu, want nu is hij in feite diegene die door bepaalde politieke instanties, in een kleine club wordt voorgedragen. Dat doet niets af van de persoonlijke waarde van de betrokkene. Maar we spreken over het systeem. Zou een eerste minister niet onmiddellijk een groter gezag hebben indien hij met de schets van zijn programma het vertrouwen kon krijgen van parlement ?

Ik geloof dat men in de meeste politieke partijen erover akkoord gaat dat men een regering niet meer ten val mag brengen tenzij er een alternatieve formele aanwezig is hetgeen men meestal aanduidt met de formule van de Bondsrepubliek Duitsland.

Dan vind ik ook dat wij in België zouden moeten overstappen naar het Nederlandse systeem, waarbij een regering die met een wetsontwerp naar het parlement komt en daar in de minderheid wordt gesteld, niet moet aftreden maar gewoonweg het recht heeft om die tekst terug te nemen aan de hand van de parlementaire discussie haar conclusies te trekken en eventueel met een nieuwe tekst naar het parlement te komen. De meeste parlementsleden in ons land, worden meestal in een situatie gebracht waarbij ze moeten kiezen tussen ofwel een wetsontwerp goedkeuren waar ze eigenlijk tegen zijn, of de regering ten val brengen. Omdat ze de regeringscrisis niet willen, keuren zij wetsontwerpen goed waar ze in feite niet kunnen achter staan. De dialoog tussen parlement en de regering zou moeten hersteld worden, daar waar de laatste jaren het meestal gaat over een dictaat : de regering komt met een belangrijk

wetsontwerp, dat bijna te nemen of te laten is. Ik weet wel, er zijn uitzonderingen, maar het is toch in vele gevallen zo. Mij lijkt het dus dat er wel enkele zaken voorgesteld kunnen worden die het gewicht van het parlement kunnen vergroten.

J. CEULEERS. — U realiseert zich wel dat u fundamenteel aan het huidig politiek systeem raakt, ondermeer aan de koninklijke prerogatieven. En misschien daarom droomt u wel luidop ?

F. GROOTJANS. — Neen, het moet mogelijk zijn om, het beginsel van de koninklijke prerogatieven te handhaven en toch aan het parlement de kans te laten om de eerste minister aan te duiden.

J. CEULEERS. — Dat is een discussie op zichzelf.

L. VAN DEN BOSSCHE. — Zes punten.

1. Het lijkt mij dat de cliënteelvorming een ding is waarbij men toch wel eens zenuwachtig wordt. Een stuk van het sociaal dienstbetoon hoort niet thuis bij de politici, om de eenvoudige reden dat het door de administraties zou moeten gebeuren. Men kweekt bijgevolg een systeem waarbij elk parlementslid ofwel zelf zijn tijd daar moet aan verbeuzelen ofwel een secretaris of secretaresse in zijn dienst moet hebben. Daarna ontstaat dan de correspondentie, — wat vrij goed is voor de PTT waarschijnlijk —, waarbij men eerst schrijft dat men het doet, om de veertien dagen schrijft dat het nog niet in orde is maar dat men het verder volgt, en uiteindelijk, dat het dan goed of slecht is : men heeft toch acht brieven geschreven, dus dat is in orde. Die cliënteelvorming stoort mij vreselijk ; ik vind dat die af te schaffen is. Ik zeg niet dat er niet te rade kan gegaan worden bij politieke mandatarissen op een aantal momenten, voor sommige zaken, maar ik vind de methode waarop het nu uitgebouwd wordt en tot systeem is verheven totaal slecht. Ik geloof dat men bij de cliënteelvorming toch ook eens moet gaan kijken naar die ganse dienstverlenende sector, omdat ik daarstraks politieke partijen omschreven heb als de partij zelf plus een aantal nevenorganisaties. Ik geloof dat we ons ook daarover zorgen moeten maken. Ik stel mij de vraag of politieke ziekenfondsen zin hebben. Ik ga nu ook eens luidop dromen, en stel mij de vraag of ziekenhuizen moeten beheerd worden via via en dan toch familie-zijnde van. Dat geeft een bijkomende macht aan bepaalde politieke partij-structuren, die niets meer met politiek te maken heeft.

2. Er is daar straks gesproken over vorming. Ik geloof dat de enigen die nog aan vorming kunnen doen precies de politieke partijen zijn, samen met de vakbonden. Ik zeg niet dat die inspanning zo briljant en zo vreselijk goed is, maar zij doen tenminste nog de inspanning.

3. Ik geloof dat men zoals in Nederland, meer op de informatieve en de opiniërende toer moet gaan. Het is wel degelijk nodig om op een aantal punten, het conflict gewoon uit de lokken, het conflict te situeren, informatie te geven en terzelfdertijd te opiniëren. Dan laat je ook meer mogelijkheid om in de toekomst met een beetje meer bewustheid te kiezen, minder het zeepsop te kiezen en meer de politieke keuze te maken.

4. Ik geloof wel degelijk dat de herwaardering van het parlement noodzakelijk is, ook in de verhouding tussen parlement en regering. Er is de keuze waarvoor de parlementariër op een aantal momenten komt te staan om een ontwerp niet goed te keuren en de regering te doen vallen, waardoor je toch een wet goedkeurt die je niet wil. Je krijgt een ver-warring : de stem die je uitbrengt is niet de stem over de wet, het is gewoon de stem over het bestaan of het niet bestaan van de regering. Ik geloof dat dat moet. Ik kan Ceuleers niet volgen als hij zegt dat de coalities waartoe wij in België een beetje veroordeeld zijn, negatief zouden werken. Men heeft de laatste jaren de neiging gekregen bij rege- ringsonderhandelingen telkens een bijbel te schrijven. Wat ik altijd zo heel erg leuk vond in de recente bijbels is dat er in stond dat het maar 19° mocht zijn in de schoollokalen. Zoiets in een regeerakkoord zetten noem ik de zinloosheid ten top gedreven. Die bijbels, voor mijn part mogen ze die in de vuilnisbak gooien ; ze zijn waarschijnlijk gemaakt om twee redenen : één : om de basis van de verschillende partijen te troosten en te zeggen kijk eens er zal dat en er zal dat gebeuren. Dat is op zichzelf zeer mooi maar de realiteit leert ons, dat ganse stukken regeerakkoorden telkens weer overgenomen worden in lengte der jaren ; m.a.w. dat men vijf keer, zes keer hetzelfde verkoopt met het voordeel dat mensen niet lang onthouden en dat men dat met een fris gezicht opnieuw kan verkopen.

Een tweede reden is waarschijnlijk het fundamenteel wantrouwen ; er is de laatste jaren in België te veel gespeeld met het marketing-effect ; zo van : hoe zit het juist met mijn waardemeter op de markt ; lig ik goed in de markt, o.k. dan laat ik eventjes de regering vallen. Die Spielerei is de laatste jaren een aantal keren gespeeld. Dat is ook niet gezond voor het systeem : men moet zich daartegen opstellen.

Regeerakkoorden van coalities zijn dus niet erg, men mag ze alleen niet gaan verkopen als zijnde het programma. Wanneer men een coalitie

sluit, dan sluit men die met andere verstandige mensen die evenmin katten in zakken kopen. Er wordt gegeven en genomen, maar dat is niet erg. Men moet aan de kiezer duidelijk zeggen : daar hebben wij toegegeven en daar niet : de kiezers moeten dan maar uitmaken of ze volgen of niet meer volgen.

5. Kiescampagnes reglementeren. Men zou wat dat betreft ook een zekere matiging aan de dag moeten leggen, wat het opkomen van andere partijen zou vergemakkelijken.

6. Het democratisch functioneren van de partijen zelf. Wanneer je zit met een systeem waarvan iedereen hier achter de tafel aanvaardt dat partijen een nogal overwegend belang kunnen hebben binnen de democratie, dan geloof ik dat ook binnen de partijen de democratische besluitvorming maximaal aan bod moet kunnen komen. Dus wat betreft uw vraag : neen er is geen alternatief, ik geloof alleen dat wij moeten werken aan een zuiverder vorm van democratie, dat is een permanente opdracht.

Democratie is een permanent zoeken naar een maximaal realiseren van de definitie, die Hugo Schiltz gegeven heeft : van het volk, door het volk, voor het volk. Ik pleit alleen maar voor de bestrijding van de uitwassen van dit systeem op dit ogenblik. En voor de rest zou ik niet het kind met het badwater weggooien.

J. CEULEERS. — Mag ik zo afronden ? Uit de woordenvloed van achter deze tafel kan ik misschien twee stellingen puren. De eerste is dat iedereen het ermee eens is dat participatie niet te verwerpen is, aanvaardbaar is en waarschijnlijk ook onvermijdelijk is, maar voorwaardelijk in die zin dat die participatie « schoon » moet zijn, zuiver moet functioneren. Op mijn vraag of dit neerkomt op een wegwerken van alleen maar abcessen, dan wel snijden in het systeem, heb ik toch uiteenlopende geluiden gehoord. Van mensen die het alleen hielden bij wat bijschaven van wat hobbelig is in die participatie, maar ook van anderen die met voorstellen voor de dag kwamen die toch wat dieper in het hout snijden. Ik denk dan niet alleen aan de rechtstreekse verkiezing van de eerste minister, wat inderdaad niet kan zonder het politiek systeem op een meer fundamentele wijze aan te passen, maar ik denk ook aan het loswerken van de partijen van al de nevenorganisaties in de zuil.

We zeggen ja aan de participatie, maar wij moeten goed voor ogen houden dat er een « maar » is. Die « maar » kan gaan van een beetje tot zeer ver.

17 oktober 1980

